

VASTA- KIRJA

**KAIKKI MAAILMAN
VASTAKIRJOJEN TEKIJÄT JA
LUKIJAT, YHTYKÄÄ!**

ARVON BARBAARIT

"Ennen kuin kysymme mikä on kirjallisuuden suhde ajan tuotantosuhteisiin, pyydämme kiinnittämään huomiota kirjallisuuden tuotantosuhteisiin." Walter Benjaminin pyyntö vuoden 1934 *Der Autor als Produzent* (Kirjailija tuottajana) -nimisessä tekstissä avaa näkökulmamme kirjallisuuden poliittisuuteen: kirjallisuuden tuotannollisiin ja yhteiskunnallisiin suhteisiin. Benjamin tarkentaa kritiikkiään samassa tekstissä: "Näyttääpä tietty poliittinen tendenssi [paperilla] miten vallankumoukselliselta tahansa, se vaikuttaa vastavallankumouksellisesti, jos kirjoittajan solidaarisuus proletariaattia kohtaan on vain henkistä, eikä solidaarisuus muutu aineelliseksi tuotannossa."

Kirja kehittyi 1900-luvulla kapitalistisen tuotantokoneiston ja yhteiskunnan mukana, mutta myös kirjan kauppatavaramuodon kritiikki jatkoi uusien muotojen etsintää. 1960-70-luvuilla vallankumouksellisen liikkeen kirjalliseen toimintaan painajana, jakelijana, teoreetikkona ja tekstintoimittajana, historioitsijana, kirjailijana ja sellistinä osallistunut

libertaarikommunisti Fredy Perlman esitti poliittisen kirjallisen toimintansa tavoitteita varhaisen julkaisunsa esipuheessa:

”Hyvä lukija! Käännymme puoleesi, ja pyydämme ottamaan vastuuta koko ihmislaajasta, sen elämästä ja kuolemasta, nautinnosta tai kärsimyksestä. Teemme tämän esittämällä haasteen. Siihen vastaaminen ei tule tarkoittamaan ponnistelujesi päättymistä ja toivomme tämän haasteen inspiroivan sinua viritämään yhä merkittävämpiä projekteja. Pyydämme jakamaan huolestamme kommunikaatiovälineistä kahleina ympäristössä, jossa media on liiketoimintaa. Uskomme jakavamme kanssasi vastuun näiden kahleiden murtamisesta. Toivomme liittymistäsi joukkoomme etsimään vapaata julkaisutoimintaa ja kirjallisuutta; sellaista, jonka olemassaolon ainoa tarkoitus on kommunikaatio. Mikäli jaatte huolestamme, vaikka ette välttämättä johtopäätöksiämme, pyydämme teitä osallistumaan sen varmistamiseen, että tämä teksti ja yhtä hyvin oma kirjallinen tulkintanne ongelmista ja niiden syistä, voidaan tuottaa ja välittää eteenpäin vapaasti ilman maksuja. Jos onnistumme tässä, hyvä lukija, onnistumme jättämään taaksemme kaupallisen median kahleet.”

Tämä Fredy Perlmanin 1960-luvulla esittämä yksinkertainen haaste – kirjan tuotantoon ja käyttöön liittyvien suhteiden järjestämisestä ilman kauppatavaramuotoa ja siihen liittyvää työnjakoa – oli noussut esiin jo aiemmin vallankumouksellisen liikkeen historiassa. Ensimmäisen maailmansodan jälkeinen vallankumousaalto oli nostanut työläiset yhteiskunnallisiksi keskustelijoiksi, jotka vaativat ääntä puolueälymystön dominoimassa kommunistisessa lehdistössä. Tähän huomionsa kiinnittänyt unkarilainen Adalbert Fogarasi kirjoitti jo vuonna 1921 siitä, miten kommunistisen lehdistön ei pitä tyytyä vain kommunistisen sisällön

levittämiseen, vaan sen on kyseenalaistettava myös lehden kapitalistinen yhteiskunnallinen muoto. Fogarasille tuotannollisten suhteiden uudelleenjärjestely tarkoitti myös mahdollisuutta ylittää älymystötoimittajien ja fyysistä työtä tekevien ihmisten poliittisen tehtävien erottelu; ei vain työläisten voimaannuttamiseksi, mutta myös journalistien vapauttamiseksi kapitalistisen työnjaon, abstraktin työn ja kapitalistisen lehdistön rajoitteista.

Benjaminin, Perlmanin ja Fogarasin puheet ovat inspiroivia, vaikka ne jäivätkin 1900-luvulla vielä historiallisen kehityksen reunahuomautuksiksi. Näiden huomioiden tekijät, sen enempiä kuin saman tarpeen nykyisyydessä näkevät, eivät kykene ylittämään kapitalististen suhteiden asettamia ehtoja ennen ne kumoavaa yhteiskunnallista liikettä. Historia on kuitenkin liikkeessä eikä kirjan kauppatavaramuoto ikuinen. Digitaaliset kommunikaatiotekniikat avaavat ristiriidoistaan huolimatta yhä uusia kirjallisen kommunikaation ja järjestäytymisen potentiaaleja. Pääomajärjestelmän yhä syvempi kriisiytyminen tuntuu myös kirjateollisuuden työntekijöiden olosuhteissa: kirjojen tekijöiden sijaan pääoman kaksoismyllyssä toimeentuloon riittävää palkkaa riittää enää lähinnä kirjojen myyjille. Arvon komennossa kehittyvä kirjateollisuus täyttää yhä heikommin ihmisten kirjallisuuteen liittyviä tarpeita mikä tekee kirjallisen kommunikaation uusien muotojen järjestämisen yhä tarpeellisemmaksi.

Situationisti Guy Debord alkoi kokeilemaan vastaavia mahdollisuuksia jo 1950-luvun lopulla ja nimitti anti-kirjaksi, vastakirjaksi, hänen ja Asger Jornin hiekkapaperikansiin sidottua *Mémoires*-teostaan (1959). Se ei tahtonut asettua kirjahyllyyn ilman hankausta. *Mémoires* oli situationisteille keskeisten *détournementin* ja kirjallisen *derivén*

menetelmiä hyödyntävä fragmentaarinen harjoitus rahan korruptoimaa kieltä ja kommunikaatiota vastaan. Sitä ei pyritty tekemään niinkään luettavaksi vaan kyseenalaistamaan kirjan ja lukijoiden suhdetta ja kirjaan liittyvää identiteettipoliittikkaa speaktaakkelin yhteiskunnassa. *Mémoires*-kirjaa ei tekijöittensä puolesta koskaan myyty; sitä jaettiin *potlach*-lahjoina ja se oli pyrkimys välittömään kommunikaatioon ystävien keskuudessa. Nykyisin alkuperäispainosta myydään usean kymmenen tuhannen euron hintaan.

Seuraava lyhyt johdanto vastakirjaan ja sen avaamille kritiikin ja kamppailun kentille ammentaa perustavasti Nicholas Thoburnin vuonna 2016 julkaisemasta *Anti-book*-nimisestä radikaalin julkaisutoiminnan historiaa käsittelevästä laajasta kirjallisuustieteellisestä teoksesta. Thoburn käsittelee sen sivuilla lukuisia aiheita. Toiset näkökulmat ovat kiinnostavampia kommunistisen teorian näkökulmasta kuin toiset. Kirja avaa kuitenkin lukuisten esimerkkien avulla kysymyksiä, joita useimmat poliittiseen julkaisutoimintaan osallistuneet ovat kohdanneet. Vastakirjojen tekijät ajautuvat myös kommunistisen teorian perustavimpien kysymysten äärelle. Vastakirjan haaste on samalla kommunismin haaste. Molemmissa on kyse annettujen yhteiskunnallisten olosuhteiden ihmisten vapaalle kehityksen asettamien ehtojen haastamisesta.

Vastakirjat kiinnittävät huomiota kirjan kapitalistisen muodon, kauppatavaramuodon, ristiriitoihin ilman illuusiota siitä, että ne kykenisivät välittömästi irtautumaan kauppatavarasuhteista. Vastakirjat asettavat nämä ristiriidat reflektion, materialistisen kokeellisen kokeilun ja kamppailun tilaksi. Kommunistisia ajatuksia välittävien kirjojen tekstuaalinen sisältö siis avaa niiden oman aineellisen muodon ja siihen

liittyvät yhteiskunnalliset suhteet kriittisen tarkastelun kohteeksi. Jos kirja edustaa totaliteettina tekijöittensä yhteiskunnallisia olosuhteita niin vastakirja on tapa orientoitua kamppailemaan näiden olosuhteiden muuttamiseksi.

Kriittinen lähestymistapa kirjaan voi tuntua monesta epätavalliselta. Kirjalla on myyttinen aura. Työväenliikkeessä ja poliittisissa liikkeissä ollaan monesti ajateltu kirjaa pääoman ulkopuolisena kategoriana, ja oltu kovin ihastuneita kirjan idealistiseen puoleen: älylliseen, poliittiseen, esteettiseen ja korkeamoraaliseen tärkeitä ajatuksia välittävään tavaraan. Kirjat, kustannustoiminta ja tietoisuuden kehittäminen ovat olleet perinteisen työväenliikkeen keskiössä: kirjallisuuden lisäksi puoluelehdet, intellektuellit, ja erilaiset pedagogiset tilat ovat olleet monille jokapäivisin kytkös perinteiseen työväenliikkeeseen. Jotkut ovat puhuneet jopa kirjan kultista työväenliikkeessä. On ajateltu lukemisen kulttuurin avaavan abstraktin ajattelun kapasiteetteja sekä mahdollisuuden kuvitella työläisten valta. Lukeminen toki avaa kollektiivista kokemusta yksilön käyttöön ja kirjoittava yksilö voi kommunikoida laajemman yhteisön kanssa. Kapitalismia kirjoituksissaan haastaneista etenkin leninistisellä perinteellä, mutta myös anti-autoritaarisella vasemmistolla, oli 1900-luvun ajan vahva usko siihen, että vallankumouksen ensisijainen edellytys on tietoisuuden vieminen massoille ja, että puolueitten intellektuelleilla on tässä merkittävä pedagoginen rooli. Kirjat ja julkaisutoiminta ovat olleet keskeinen osa perinteisen työväenliikkeen valtavirtoja vahvasti leimannutta johtajien ja johdettujen yksisuuntaista suhdetta ja perusasetelmaa. Vallankumouksellisen politiikan painottuminen kirjojen sivuilla tarkoitti kuitenkin samalla vallankumouksellisen toiminnan

jäämistä usein keskiluokkaisten valkoisten intellektuellimpien älylliseksi harjoitukseksi.

Aikamme proletariaatin luokkatietoisuutta arvioidessamme useimmat meistä kuitenkin varmasti tunnistavat, että kirjallinen julkaisutoiminta on ollut melko tehoton keino luokkatietoisuuden nostajana. Vallankumouksellisten tekstien hyllykilometrinen määrä ja sen suhde vallankumoukselliseen liikehdintään osoittaa ainakin jotain sen paikasta kommunistisesta liikkeessä. Toisaalta vallankumouksellista politiikkaa on kuitenkin vaikea ajatella ilman kirjallisuutta. Vallankumouksellinen kirjallisuus ja siinä kirkastuva luokkamme ymmärrys yhteiskunnallisesta vallankumouksesta on speaktaakelin yhteiskunnan marginaalissakin luokkamme itsensä luoma ylisukupolvinen voimavara.

Kirja on siis onnistunut taitavasti kätkemään kapitalistista luonnettaan, vaikka se on aineellisesti perustavasti kapitalistisen tuotantoprosessin tuote. Alkaen konkreettisesti kirjojen aineellisen muodon tekijöistä palkkatyöläisinä ja lisäarvon aineellisista raaka-aineresursseista – puista, metsätöistä, paperitehtaista painotaloihin ja digitaalisten infrastruktuurien raaka-ainekaivantoihin ja rakentajiin – ja kirjoittajien, kääntäjien, graafikoiden, toimittajien, valokuvaajien (usein jopa ilmais)työn lisäarvon riistoon, työnjakoon aineellisen ja fyysisen työntekijöiden välillä, ja tätä seuraaviin lukijoiden erilaisiin lähtökohtiin sekä yhtä lailla esimerkiksi kolonialismin historiaan tai nykyisiin geostrategisiin intresseihin liittyen.

Itse asiassa kirja on ollut uusia uria avaava tai jopa vallankumouksellinen tavara nimenomaan kapitalismin ja porvarillisen yhteiskunnan historiassa: kirjapainot tarkoittivat ensimmäisiä mekaanis-

koneellisesti massatuotettuja ja kulutettuja tavaroita; kirja on ollut eturivissä tekijänoikeuskonseption kehityksessä, kuluttajaluottojen kehittäjänä ja varastoista lähetettävässä verkkokaupassa (ISBN, print on demand); nykykapitalismia ilmentävä Amazon perustettiin kirjakaupan inspiroimana, ja e-kirja kehittää ajallisesti rajattujen digitaalisten tuotteiden myyntitapoja muitakin aloja varten.

Kommunistit, vallankumoukselliset ja radikaalit taiteilijat ovat kuitenkin aktiivisesti pyrkineet kehittämään kirjaa kauppatavaramuotoa vastaan. Thoburn aloittaa *Anti-book* -kirjassaan I maailmansodan jälkeisen aikakauden avantgardeaallon venäläisten konstruktivistien ajatuksilla ja käytännöillä kirjasta kommunistisena objektina, joka ei ole ainoastaan käyttö- ja vaihtoarvoa omaava (kauppa)tavara vaan ihmiseen ja tämän aisteihin aktiivisessa ja kokonaisvaltaisessa suhteessa oleva kumppani. Esimerkiksi Alexander Rodtsenkon näkökulmasta kapitalismi ei riistä ainoastaan ihmistä vaan myös tavaraa: ”tavarat eivät saa olla käsissämme pelkkiä hyväksikäytettäviä orjia vaan niiden on oltava tasavertaisia tovereita”. Konstruktivistit halusivat kehittää kirjankin avulla uutta tuotantoteollisuutta sekä jokapäiväistä suhdetta työskentelyyn ja sen tuloksiin. Kirjoja tuottavaa työskentelyä ohjaavat uudet tekniikat jäivät konstruktivistien suunnitelmista ja kokeiluista huolimatta kuitenkin viimeistään NEP:n myötä Neuvostoliitossakin palkkatyön, arvon- ja kauppatavaratuotannon mekanismien jyräämiksi.

Näiden avantgardistien tapa suhtautua kirjojen tekemiseen elää kuitenkin yhä. Useimmat meistä tekevät ja käyttävät massatuotettua kirjallisuutta, mutta taidekirjoilla – siis ei taidetta esittävillä kirjoilla vaan sellaisilla, jotka tekevät omasta materiaalisuudestaan refleksiivistä taidetta – on värikäs perinne viimeisen sadan vuoden aikana. Toisaalta

myös arksampi kirjansidonta on ympäri maailmaa suosittu harrastus, joka mahdollistaa ainakin joillekin pelkkää tekstiä kokonaisvaltaisempaa suhdetta kirjaan. Myös poliittisen kustannustoiminnan piirissä ja etenkin anarkistien keskuudessa on perinteisesti ollut paljon kirjojen aineelliseen luomiseen ja sidontaan intohimoisesti suhtautuvia luokkatovereita. Digitaalinen aikakausi muuttaa myös kirjallisen kommunikaation avaruutta ja ehtoja.

Kommunistisesta kirjaobjektista kiinnostunut historiallinen avantgarde edusti kuitenkin vielä 1900-luvun perinteisen työväenliikkeen kirjallisen kommunikaationkin keskiössä olevaa mallia, jossa kirjoja tekevät ”tietäjät” ja kirjoja lukevat ”tietämättömät” on erotettu toisistaan. Kirjojen ja sanomalehtien lisäksi erilaiset poliittiset jurnaalit ovat olleet täynnä ohjelmallisia manifesti-tekstejä, joissa valaistuneet luokkatoverimme valaisevat pimeydessä eläviä vertaisiaan. Kriittisestä näkökulmasta tarkasteltuna nämä kirjat myyvät ajatusten markkinoilla poliittisia ohjelmia niille, joiden identiteettipolitiikan rakennelosiksi nämä ajatukset kelpaavat. Vastakirjojen yhteiskunnallisia suhteita esiin nostavasta näkökulmasta vastaavanlainen markkinointi ei vie kovin pitkälle.

1960-luvulla noussut avantgarden uusi aalto, situationistit sen allonharjalla, pyrki tekemään katkoksia kirjallisen kommunikaation perinteisiin tapoihin; ja purkamaan kirjoihin kytkeytyviä ja lopulta illuusioksi jääviä vallankumouksellisille ajatuksille perustuvia identiteettejä. *Mémoires*-vastakirjan lisäksi eräs kiinnostava situationistien esimerkki on ”teksti” nimeltä *Hampurin teesit*, jota ei koskaan kirjoitettu minnekään paperille vastaiskuna tyhjäksi jäävälle kommunikaatiolle spektaakkelin yhteiskunnassa.

Vallankumouksellinen anonymiteetti on ollut eräs keskeinen vastalääke identiteettipoliitikaksi jähmettyvää kirjallista kommunikaatiota, mutta myös kirjallista individualismia (romanttista yksilöllistä kirjailijamyyttiä) vastaan jo *Kommunistisesta manifestista* alkaen. Parhaimman lajityypin kommunistiteoreetikot ovat anonymiydellään pyrkineet asettumaan luokan historiallisen prosessin näkökulmaan. Armottomaan kritiikkiin, ymmärryksen kirkastamiseen ja keskusteluun itsejärjestäytymisestä ja luokkataistelujen potentiaaleista ja ristiriidoista ei tosiaan tarvita teoreetikoiden yksilöimistä ja näiden ympärille kehittyvän poliittisen miljööön markkinointia. Kaunokirjallisen kommunismin menetelmistä esimerkiksi leikki *multiple single* -kirjoittajalla, tekijänoikeuksien epäkunnioitus ja luova plagiarismi ovat tarjonneet keinoja yksilöllisen kirjailijan kertojäänen kollektivisoimiseen. Thoburn käsittelee *Anti-bookissaan* pitkällisesti satojen kirjoittajien jakamaa pseudonyymiä Luther Blissettiä erittäin kiinnostavalla tavalla. Ajatus yksilöllisestä kirjailijaaänestä tai poliittisesta teoreetikosta johtamassa muita kirjoituksillaan, on läpeensä porvarillinen. Sekä kieli, että kirjallisuus ovat aina läpeensä kollektiivisia ja edustavat yksilöllisten ääntensäkin kautta aina materiaalisen yhteisön kokonaisuutta (historiallista *gemeinweseniä*: nykyisin pääoman aineellista yhteisöä, tulevaisuudessa potentiaalisesti kommunistista maailmanyhteisöä).

Nämäkin kirjallisen kommunismin esimerkit osoittavat, että kommunistisessa kirjallisuudessa kapitalismin historiallisella aikakaudella on kyse muustakin kuin pelkästä kommunismia prefiguroivasta vastikkeettomasta kirjatavarasta. Vaikka tuotannon tulosten jakelun vastikkeettomuuden edellytysten kehittyminen liittyy tuotantovoimien kehitykseen ja on elimellinen osa kommunistista liikettä, niin se ei vielä

välttämättä takaa paljoakaan kapitalistisessa todellisuudessa. Itse asiassa porvarilliset julkaisijat voivat käyttää varattomia poliittisia kustantajia helpommin vapaata kirjajakelua ideologisiin tarkoituksiinsa hyödyntäen asemaansa arvontuotantoketjussa.

Vastakirjojen maailmaan tiiviimmin tai löyhemmin liittyvät poliittiset kustantajat ovat kuitenkin onnistuneet löytämään muitakin aineellisia tapoja kamppailla myös yhteiskunnallisten suhteiden kentällä haastaen porvarillisen kirjallisen kommunikaation jähmeitä prosesseja ja kaavoja: tuottajien keskinäisiä sekä tekijöitten ja lukijoitten välisiä suhteita.

Radikaalit poliittiset ryhmät ovat jo kauan suosineet raskassoutuisen kirjankustannuksen sijaan pamfletteja ja pienpainotuotteita. Nämä astetta autonomisemmat, vähillä resurseillakin tuotettavat ja epämuodollisemminkin levittyvät fragmentaariset julkaisut tarjoavat monenlaisia etuja kommunistisen julkaisemisessa ja jakelussa. Pamfletit voivat olla omaperäisiä teoksia, mutta yhtä hyvin myös sirpaleita muista olemassa olevista teoksista, jotka ovat ilmaantuneet eri yhteyksissä ja paikoissa. Niitä voidaan julkaista uudelleen uusien esipuheiden ja kommentaarien kera. Pamfletti on muodoltaan avoin, kokeellinen ja intiimi ja artikuloi itsensä todeksi vain kohdatessa – toisin kuin kapitalistisesta infrastruktuurista ja markkinointi- ja jakelukoneistoista riippuvat kirjat. Pamfletin ei tarvitse joulun tai poliittisen organisaation tavoin kosiskella yleisöä lukijakunnaksi, markkinakseen tai jäsenekseen kuten kaupallisilla ehdoilla pelaavien vasemmistolaisten tai akateemisten kustantajien. Matalat tuotantokustannukset ja satunnainen julkaisutahti tekevät siitä ideaalisen kommunistiselle julkaisulle, joka ei tavoittele suosiota, toisin kuin ne poliittiset kustantajat joiden on haettava suosiota ja kannatusta

kyetäkseen luomaan arvoa markkinoilla ja säilyäkseen hengissä. Kirjan kauppataivaramuodon kritiikki ei tarkoita ainoastaan kirjatavaroiden myyntiä vaan myös kaupankäyntiä suosion markkinoilla. Eräs Thoburnin laajalti ja kiinnostavasti käsittelemä pamfletti- ja kirjakustantaja *Unpopular Books* on ottanut nimensä taustalla olevan ajatuksen Marxin kirjeestä August Bebelille: "Both of us scoff at being popular".

Unpopular booksin kirjoja ja pamfletteja painettiin pitkälti öisin koneiden pitäessä lepotaukoa kapitalistisista tehtävistään, mutta vallankumouksellisia kustantajia on aina kiehtonut myös mahdollisuus hallita itse tuotantovälineitään. Fredy Perlman oli perustamassa Detroitissa 1970-luvulla paino-osuuskuntaa sekä *Black and Red* – kirjakustantamoa. *Black and Redin* sisällöllinen ohjelma oli erittäin kiinnostava (esimerkiksi Spektakkelin yhteiskunnan, ultravasemmiston perustekstien ja Nestor Mahnoon liittyvän kirjallisuuden ensikäännökset englannin kielelle), mutta vastakirjan näkökulmasta vielä kiinnostavampaa on *Black and Redin* kirjakustannustoiminnan suhde kirjapainotoimintaan. Perlman järjestäytyi muiden paikallisten radikaalien ryhmien ja kustantajien kanssa perustaakseen paino-osuuskunnan. Tuotantovälineiden käytön ja tuotantokustannusten itsehallinnan lisäksi tämä tarkoitti myös luovaa fyysistä työtä monille henkiseen työn köyhdyttämille, mitä etenkin Perlman itse arvosti. Detroitissa painettiin tuolloin isoilla offset-koneilla, mutta nykyisin poliittiseen painotyöhön sopivat myös halvemmat ja pienempiin painosmääriinkin soveltuvat digiprintterit.

Kommunistiseen teoriaan, järjestäytymiseen ja kamppailuun liittyvien tekstin julkaiseminen suomen kielellä on näinä historiallisina aikoina erilaisia vaihtoehtoja. Kapitalististen painotalojen ja kustantajien

käyttöön liittyä potentiaalisia etuja, mutta on selvää, että peli markkinoilla toimivien kustantajien kanssa ei suju enää samaan tapaan kuin perinteisen työväenliikkeen ja sen intellektuellien kultakaudella. Arvontuotannon kriisiytyminen (pääoman kaksoismylllyn historiallinen kehitys) ja teknologinen kehitys on tekemässä kustantajista tekijöiden näkökulmasta hyödyttömiä kulueriä. Kustantajat imevät kirjatyöläisten alipalkattua tai jopa ilmaista työtä kyetäkseen pitämään yllä arvontuotantokoneistoaan. Tekijöiden, eikä siis vain tekstitoimittajien, keskinäinen järjestäytyminen alkaa olla yhä tarpeellisempaa. Vastakirjoihin liittyvän kamppailun ja järjestäytymisen nouseminen uudelle tasolle edellyttää ei-kauppatavamuotoisesta julkaisutoiminnasta kiinnostuneiden tekijöiden tuotantovoimien kartoittamista paino- ja kustannustoimintaan liittyvän yhteistoiminnan kehittämiseksi.

Historia, kapitalististen tuotantovoimien kehitys ja uusi post-digitaalinen aikakausi tarjoavat monenlaisia uusia tapoja tehdä luokkataistelevaa ja kommunistista kirjallisuutta ja julkaisutoimintaa sekä järjestäytyä yhteiskunnassa. Thoburn käsittelee *Anti-bookissaan Mute* nimistä Lontoolaista hybridijulkaisua, joka etsi 2000-luvun vaihteessa parin vuosikymmenen ajan aikamme journalismin poliittisuuden lehtimuotoa ja kävi läpi suuren joukon erilaisia malleja.

Mute asettui tietoisesti kapitalismin ristiriitojen sisälle ”kaupallisena anti-kaupallisena julkaisuna” asettaen kaupallisuutensa vastineeksi tyhjäksi jäävälle autonomiapuheelle. *Mute* asettui siis tietoisesti arvon ehdollistaman yhteiskunnallisen tuotannon koreografiaan pitäen kuitenkin kiinni antagonismistaan. Sen suhde kapitalismiin ei ollut vain ideapohjainen vaan tietoisesti empiirinen. Se pyrki julkaisutoiminnassaan kamppailemaan kapitalismin ristiriidoissa

annettuja olosuhteita vastaan ja muuttamaan itseään. Thoburn kirjoittaa *Mute*sta ”self-differing”-mediana, jossa mediaa ehdollistavia rakenteita käsitellään sisältä käsin niiden muuttamiseksi. *Mute* kartoitti ympärillään olevia yhteiskunnallis-aineellisia muodostelmia, se oli erityisen mieltynyt visuaalisen kartografiaan, ja pyrki aktiivisesti vaikuttamaan tuotannollisten suhteiden virittymiseen.

Tämä tarkoitti esimerkiksi uudenlaista toimituskunnan järjestäytymistä. Vakiintuneen avustajakunnan eli tietyistä yksilöistä koostuvan toimituskunnan sijaan se kartoitti ja palkkasi erilaisiin aiheilmoihin kytkeytyviä eritaustaisia ihmisiä kirjoittajiksi – ei ainoastaan lehden toimittamiseksi vaan yleisempää järjestäytymistä ja teemaan liittyvää kamppailua varten. Näin toimittajat eivät ole pelkkä tiettyjen yksilöiden joukko ja toimitustyö näiden erityinen tehtävä vaan laajemmin yhteiskunnasta tilannekohtaisesti nousevien yksilöiden tilapäinen kapasiteetti osallistua julkiseen keskusteluun. Keskeistä *Mutelle* oli myös toiminta eräänlaisena toisilleen tuntemattomien ihmisten hakukoneena sekä lukijoiden/käyttäjien ja toimituskunnan rajojen hälventäminen yhteiseksi verkostoksi. Se kritisoi kuitenkin voimakkaasti sosiaalisessa mediassa kehittynyttä tapaa valjastaa käyttäjät arvontuottajaksi. Erityisen kiinnostava oli myös sen verkostoresurssiprojekti *Open Mute*, joka välitti avoimen lähdekoodin ja e-julkaisun webvälineitä, harjoitustukea ja resursseja erilaisille yhteisöille. *Mute* halusi jakaa sisäisessä käytössään olevia teknisiä välineitä: laajentaakseen oman kamppailunsa kenttää kaikille avoimilla resursseilla. Se pyrki kuromaan kiinni teknisistä potentiaaleista pahasti jälkeenjäänyttä kapitalistista todellisuutta luomalla avoimia tietoinfrastruktuureja.

Nämä *Muten* kokeelliset ratkaisut osoittivat monia lehden välityksellä tapahtuvia yhteiskunnallisen (uudelleen)järjestäytymisen tapoja. Toisaalta poliittisten tai teoreettisen pienjulkaisujen pienemmät ja tiivimmät toimitusyhteisöt ovat yhtä lailla sosiaalisen järjestäytymisen tiloja. Kirjoittaminen ja julkaisutoiminta ovat ajassamme yhä useammille ainoita tapoja kytkeytyä vallankumoukselliseen toimintaan sekä monesti myös poliittiseen yhteisöön, jossa kasvaa ja kehittyä ihmisenä ja kommunistina. Riippumatta siitä kykenevätkö nämä poliittiset julkaisut välittämään vallankumouksellisen liikkeen kokemuksia tai vaikuttamaan historian liikkeeseen, ne vaikuttavat tekijöihinsä vähintäänkin itsejärjestäytyvän kollektiivisen opiskelun ja ylesiemmin yksilöiden sosiaalisen olemuksen kehittämisen tiloina.

Kirjallisuuden välittämiseen käytettävät arkistot ovat keskeisiä poliittisen kirjallisuuden jakelun tiloja. Esimerkiksi libcom, marxist.org, anarchist library tai Részeg Hajó ja vastaavat arkistot ovat kaikki erilaisia ja tarpeellisia digitaalisia resursseja yhteiskunnallisten liikkeiden ja yksilöiden tiedollisiin tarpeisiin. Uusien digitaalisten jakelutekniinoiden kehittyminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteivätkö perinteiset jakelutavat olisi yhä käyttökelpoisia.

Kirjastot ovat monella tapaa kommunistisimpia instituutiota yhteiskunnassa, vaikka nekin ovat arvon ristiriitojen ja valtion byrokratian ehdollistamia. Julkiset kirjastot ovat myös kapitalistisia tuotantovoimia, jotka tulevat kuitenkin olemaan tarpeellisia yhtä lailla mahdollisen kommunistisen vallankumouksen jälkeen. Kommunistisen liikkeen piirissä on aina kehitelty erilaisia pienkirjastoja. Niiden paikallisen ja yhteisöllisen olemuksen lisäksi kehitty maailmanlaajuisesti avoimia digitaalisia kirjastoja. Kauppatavarattomasta kirjasta kiinnostuneille onkin erityisen

ajankohtainen kysymys se miten ilman kapitalistista kustantajaa julkaistut kirjat saadaan kirjastoihin niitä kaipaavien luettavaksi. Julkisiin kirjastoihin ”murtautumisen” lisäksi myös poliittisten kirjastojen verkostojen kehittäminen on kiinnostava vastakirjaan liittyvä aihe.

Nykyiseen julkaisutoimintaan elimellisesti kuuluva kirjojen tuottaminen kaikille omiin yksilöllisiin kirjahyllyihin ei nimittäin ole välttämätöntä muuten kuin kapitalismissa. Monet meistä tarvitsevat omia kirjakappaleitaan työskentelytarpeisiin tai nauttivat kotikirjastoistaan, mutta useimmille riittäisi pelkkä helppo saatavuus ylivoimaisen käyttöliittymän omaavaan paperikirjaan kirjastossa. Tämän tunnistamisella on merkitystä myös niille, jotka tekevät kirjoja muiden luettaviksi. Kapitalismiin kuuluva massatuotanto edellyttää valtavaa teollista koneistoa, mutta kirjastojen tarpeisiin ja digitaalista lukemista varten tuottavat kirjatuoottajat pääsevät paljon helpommalla.

Kirjakappaleiden tuottaminen edellyttää merkittäviä painoteknisiä liikkeitä (raaka-ainetta ja koneita) sekä paljon työtä kirjojen sitoja mikäli kirjaa tuotetaan pölyttymään kaikkien henkilökohtaisiin hyllyihin. Vaikka kirjan tekijät tunnistaisivat kauppatavaramuotoiseen kirjaan liittyviä ongelmia ja tahtoisivat tehdä kommunistisia kirjaobjekteja, he joutuvat pohtimaan työnsä sekä kirjakappaleen arvoa turvatakseen toimintansa jatkuvuuden kapitalistisessa yhteiskunnassa. Poliittista kirjallisuutta vakaumuksensa vuoksi tuottavat henkilöt eivät kykene ratkemaan niukkojen resurssien (paperi ja painokoneet ja aika) kysymystä ilman yhteiskunnallisen tuotannon yleisempää muuttamista. Kirjojen tekijöiden keskinäinen kartoittaminen ja järjestäytyminen sekä kirjojen monipuolisempi ei-yksilöllinen käyttö voivat kuitenkin olla prosesseja,

jotka vievät kohti yhteiskunnallisen tuotannon uudelleenjärjestämisen mahdollisuutta.

Palataksemme alun kysymykseen vastikkeettomista kirjoista on kuitenkin palattava historiaan. Perlmanin ja Fogarsin puheet 50 ja 100 vuotta sitten olivat vielä aikaansa edellä ja heidän toiveensa kaukana aikakautensa tarjoamista mahdollisuuksista. Tuotantovoimiin liittyvät kehitysaskleet sekä arvontuotannon ohjaaman työn yhä syvempi kriisiytyminen avaavat kuitenkin yhä vahvemman tarpeen ja enemmän mahdollisuuksia jatkaa kirjoihin liittyvien kommunististen yhteiskunnallisten ja aineellisten suhteiden kehittämistä. Kaikki maailman vastakirjojen tekijät ja käyttäjät, yhtykää!

